

KLASSIKER SOM SKOLBIO?

Av MONICA CASSELL

Kan en gammal svart-vit klassiker fånga ungdomars intresse och känsla idag eller är det bara vuxenvärldens förhoppning? Kan *Dr Strangelove* fungera som skolbio? *Dr. Strangelove* eller *Hur jag slutade ängslas och lärde mig älska bomben* av Stanley Kubrick från 1963 hade svensk nypremiär den 26 oktober 2001, och ingår i Svenska Filminstitutets satsning på klassiker. Drygt 20 gymnasie-ungdomar i åldern 17-19 år från Huddinge utanför Stockholm, gick med mig (medielärare, 45 år) på en visning.

Dr. *Strangelove* kan beskrivas som en krigssatir med både roliga och skrämmande drag, mer aktuell än någonsin. En amerikansk general blir besatt av den originella idén att kommunisterna vill åt amerikanarnas kroppsvätskor. Därför ger han order om att det amerikanska flygvapnet ska anfälla Sovjetunionen och bomba landet.

Den amerikanske presidenten söker avvärja katastrofen, delvis för att rädda sina egna landsmän. Om Sovjet utsätts för en kärnvapenattack, kommer ett domedagsvapen att automatiskt utlösas och allt liv på jorden utplånas.

Vad kännetecknar en klassiker? Kan olika generationer uppfatta samma film på liknande sätt? Är den och förblir den en klassiker bara för min generation som upplevt den tid som den utspelar sig i, eller kan den bli en värdefull upplevelse även för nästa generation?

Hur ska man då förbereda gruppen och på vilket sätt kan man använda sig av filmen?

Jag undrar hur mycket omvärlden påverkar män-

niskors uppfattningar av samma film i olika tider. Det här är en film som jag är uppvuxen med, jag drar förmodligen andra paralleller än ungdomarna. Vilka banor kommer deras tankar att ta? Ser de likheter med vad som sker idag och i så fall på vilket sätt?

Gruppen av elever som deltog i visningen är inte van att se filmer med annorlunda filmspråk eller att diskutera filmupplevelser. Endast en av eleverna hade sett filmen tidigare men följde ändå med, han mindes den som "väl värd att se om".

Flertalet av ungdomarna skulle förmodligen inte ha sett filmen, om det inte varit för mitt initiativ. Somliga dök inte ens upp eftersom det var en svart-vit film. Hur är då ungdomars förhållningssätt till äldre, ofta svart-vit film? Har de förutfattade meningar och i så fall, vad formar oss och ger oss vissa uppfattningar? Jag tror även att just inställningen till svart-vita eller på annat sätt udda filmer faller utanför den förpackning och det innehåll som de är vana vid, förmodligen därför att utbudet till större delen är rätt likartat.

När det gäller gamla filmer är de dels ett tidsdoku-

ment, en berättelse som utspelar sig i dåtid med just de speciella glasögon som man hade vid den tidpunkten när man såg på sin omvärld. De har en annan kod. Men som det mesta går allt i cirklar och man hittar beröringspunkter och förklaringar även till nuet. Därför är det viktigt att ha en idé om hur man kan belysa filmen idag.

Just när det gäller *Dr Strangelove* såg vi den drygt en månad efter den 11 september och plötsligt får den oss att se på både filmen och vår egen omvärld ur ett annat perspektiv, historien upprepar sig, likheter och olikheter blir tydliga. Människan är i grunden lika, trots tiden som tickar förbi. Detta blev uppenbart för eleverna. När vi fortsatte med vårt dagliga arbete på hemmafronten tog en elev upp en tanke som han fått efter att ha sett filmen. "Det bara fortsätter hela tiden, krigen, människor som inte bryr sig". Han tog fram häftet om andra världskriget som vi alla fått i våra brevlådor för något år sedan, och letar upp en sida där man ser ett litet barn, kanske 4-5 år som ligget på trottoaren med ansiktet vänt mot oss. Bildtexten förklarar att pojken håller på att dö av vätskebrist och att ingen bryr sig därför att det är vanligt att barnen ligger och dör på gatorna. Människorna på trottoaren fortsätter bara sin promenad genom att kliva över honom. "Det är hemskt och man vet att det här var på 40-talet fast det finns fortfarande överallt i världen, just nu." Är det inte dit vi vill, få eleverna att känna, reflektera, ta ställning, bry sig och i slutändan få dem att försöka göra något gott av livet tillsammans med andra.

I filmen skildras män som vill ha makt, tar makt, men också försöker att lösa konflikter när de blivit så stora att de hotar sig själva. Det är något man kan diskutera länge. Är det en sann bild? Är det alltid rätt att lyda order även om det strider mot ens moral? Civilkurage, vad är det? Demokrati, etik och moral blir nyckelfrågor. Vem har makten? Vem kan påverka och hur? Det är viktigt att få unga att inte tappa tron på framtiden, på att samhället går att förändra, att få dem att se bakom mediernas påverkan, ge dem verktyg att handskas med verkligheten, värdera och sortera så att den kan bli så begriplig som möjligt. Det är viktigt att inse att om vi inte tolkar omvärlden själva blir vi presenterade någon annans syn på verkligheten.

Jag tror att man ska se någon mer film, fotoutställning eller läsa någon text i anslutning till *Dr Strangelove* som tar upp liknande teman, för att få distans och kunna titta tillbaka på filmen och jämföra.

När vi skingrats och jag vänder mina steg hemåt, upplever jag ändå en mening med att "utsätta" ungdomar för gamla goda svart-vita rullar. Förutsättningen är att man reflekterar tillsammans både före och efter upplevelsen. Innan hade vi samtalat om den kommande upplevelsen. Det är viktigt att undvika en för stor kollision mellan vad de är vana vid att se när de går på bio dvs deras förväntningar. I det här fallet var det svart-vitt som kunde bli knepigt.

För detta krävs en stor portion is i magen och en

tro på att det är rätt. Alla kommer inte att köpa konceptet varken första eller andra gången man släpar i väg dem på för dem "udda" filmer. Personligen liknar jag det vid att lära sig ett nytt språk, man lär sig inte prata det efter första eller andra lektionen. Varför skulle det vara annorlunda med filmspråk? Dessutom måste du först lyckas få dem att se igenom sina eventuella förutfattade uppfattningar om vad film är. Det krävs tid, upprepade upplevelser och gemensamma stunder för reflektion.

Det är som att hela sitt liv ha ätit pasta och en dag blir du serverad något annat. Det smakar inte som det du är van vid, kanske konstigt innan du vant dig vid smaken, kanske varken bättre eller sämre utan bara annorlunda. Du upplever något nytt som berikar din uppfattning av omvärlden. Gamla filmer tillhör vårt kulturarv och jag anser att även om vi bara gläntar på dörren till denna värld så anar eleverna att det finns något där och kanske de själva har lättare att finna det, om inte nu så vid ett senare tillfälle. För helt klart kommer deras väg att korsas av fler svart-vita överraskningar.

Se även filmhandledning i detta nummer.

NÅGRA ELEVRÖSTER

Här följer några tankar från eleverna. De är representativa för hela gruppen. Det var bara en som inte kunde uttala sig och det var för att han sov.

"Filmen var suverän, musiken häftig. Jag var inne i händelserna hela tiden och skulle kunna ha valt att se den på min fritid och dessutom själv betalat entré för den".

"Den kändes lite gammal. Det märktes på specialeffekterna. De var inte av högsta klass. Sevård? Ja, jag tycker det, fast det kanske inte alla andra tycker."

"Gymnasiet är rätt ålder"

"Spännande, men jag saknade färgen, lite trist med svart-vitt".

"Början var seg, kanske för att det tog tid att vänja sig vid svart-vitt, mycket prat och lite action. Sedan blev den bättre och på vissa ställen fick den mig att skratta".

"Filmen var dålig och seg"

"Ingen bra ungdomsfilm, svart-vitt går inte hem hos ungdomar"

"Filmen var intressant, med tanke på att den var rätt gammal. Jag har aldrig varit imponerad av Kubricks mörka stil, men det som jag gillade med denna film var att den var före sin tid. Intressant!"

"Tänkvärt att en sån gammal rulle kan vara så bra och stå sig fortfarande. Jag tänker på vad som händer just nu i världen".

"Filmen var mycket bättre än jag trodde. Jag förväntade mig en gammal svart-vit tråkig film, men fick se något helt annat. Den var spännande. Jag har aldrig sett någon liknande film. Skämten gjorde den ännu bättre för att inte tala om musiken, ett stort plus".